

14.4.10 MUSIIKKI 3.-6.Ik

”Musiikin opetuksen tehtävänä on luoda edellytykset monipuoliseen musiikilliseen toimintaan ja aktiiviseen kulttuuriseen osallisuuteen. Opetus ohjaa oppilaita tulkitsemaan musiikin monia merkityksiä eri kulttuureissa sekä yksilöiden ja yhteisöjen toiminnoissa. Oppilaiden musiikillinen osaaminen laajenee, mikä vahvistaa myönteistä suhdetta musiikkiin ja luo pohjaa musiikin elinikäiselle harrastamiselle. Musiikin opetus rakentaa arvostavaa ja uteliasta suhtautumista musiikkiin ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen.

Toiminnallinen musiikin opetus ja opiskelu edistävät oppilaiden musiikillisten taitojen ja ymmärryksen kehittymistä, kokonaisvaltaista kasvua ja kykyä toimia yhteistyössä muiden kanssa. Näitä vahvistetaan ottamalla musiikin opetuksessa huomioon oppilaiden musiikilliset kiinnostuksen kohteet, muut oppiaineet, eheyttävät teemat, koulun juhlat ja tapahtumat sekä koulun ulkopuolella tapahtuva toiminta. Oppilaiden ajattelua ja oivalluskykyä kehitetään tarjoamalla säännöllisesti mahdollisuuksia äänen ja musiikin parissa toimimiseen, säveltämiseen sekä muuhun luovaan tuottamiseen. Musiikin opetuksessa oppilaat opiskelevat musiikkia monipuolisesti, mikä edesauttaa heidän ilmaisutaitojensa kehittymistä.

Vuosiluokkien 3-6 musiikin opetuksessa oppilaat oppivat suhtautumaan avoimesti ja kunnioittavasti toisten kokemuksiin sekä luomaan yhteenkuuluvuuden tunnetta ryhmässään. Samalla he tottuvat jäsentämään aiempaa tietoisemmin musiikillisia kokemuksia ja ilmiöitä sekä musiikkikulttuureja. Oppilaiden ymmärrys musiikkikäsitteistä ja ilmaisukeinoista syvenee ja laajenee samalla, kun taidot laulaa, soittaa, säveltää, liikkua ja kuunnella kehittyvät. Ääniin ja musiikin ilmaisukeinoihin liittyvää luovaa ja esteettistä ajattelua edistetään luomalla tilanteita, joissa oppilaat voivat suunnitella ja toteuttaa erilaisia musiikillisia tai monitaiteellisia kokonaisuuksia. Näissä tehtävissä oppilaat käyttävät mielikuvitustaan ja kekseliäisyyttään yksin tai yhdessä muiden kanssa. Musiikillinen toiminta liittyy luontevasti eheyttävään opiskeluun koulun arjessa ja juhlassa. Oppilaiden käsitys itsestään musiikillisena toimijoina rakentuu myönteisten oppimiskokemusten kautta.

Musiikin tavoitteisiin liittyvät keskeiset sisältöalueet vuosiluokilla 3–6

Musiikillisten tietojen ja taitojen oppiminen tapahtuu musisoiden eli laulaen, soittaen, kuunnellen, liikkuen, improvisoiden ja säveltäen sekä taiteidenvälisessä työskentelyssä. Sisällöt valitaan siten, että oppilas tutustuu musiikkikulttuureihin ja -tyyleihin monipuolisesti. Sisällöt tukevat tavoitteiden saavuttamista ja hyödyntävät paikallisia mahdollisuuksia ja oppilaiden kokemuksia.

S1 Miten musiikissa toimitaan: Musisointitilanteissa kiinnitetään huomiota musisoivan ryhmän jäsenenä toimimiseen. Luontevaa äänenkäyttöä ja laulamista, liikkumista sekä keho-, rytm-, melodia- ja sointusoittimien perussoittotekniikoita harjoitellaan yhteismusisoinnissa. Opetuksessa on keskeistä ilmaisutaitojen ja kuvittelukyvyn monipuolinen kehittäminen.

S2 Mistä musiikki muodostuu: Musisointitilanteissa kiinnitetään huomiota peruskäsitteiden lisäksi musiikkikäsitteiden rytmi, melodia, harmonia, muoto, sointiväri ja dynamiikka hahmottamiskyvyn kehittämiseen. Osaamisen kehittyessä käsitteitä nimetään ja käytetään vakiintuneita tai omia symboleita kuvaamaan musiikillisia tapahtumia. Musiikillisessa toiminnassa kiinnitetään huomiota myös tulkintaan ja musiikin ilmaisullisiin keinoihin.

S3 Musiikki omassa elämässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa: Musiikillisten taitojen ja tietojen lisäksi opetuksessa käsitellään oppilaiden kokemuksia ja havaintoja musiikista ja musiikin tekemisestä eri ympäristöissä koulussa ja koulun ulkopuolella. Opetuksessa rakennetaan yhteyksiä muihin oppiaineisiin ja omiin yhteisöihin sekä pohditaan musiikin merkityksiä elämän eri tilanteissa eri aikoina ja aikakausina.

S4 Ohjelmisto: Ohjelmiston suunnittelussa kiinnitetään huomiota oppilaiden omiin kulttuureihin, kulttuuriperinnön vaalimiseen ja kulttuurisen ymmärryksen avartamiseen. Ohjelmistoon sisällytetään monipuolisesti muun muassa lastenmusiikkia, eri kulttuurien musiikkia, taidemusiikkia, populaarimusiikkia ja kansanmusiikkia. Musisointitilanteissa syntyneet oppilaiden luovat tuotokset ja sävellykset sisältyvät myös ohjelmistoon.” (OPS 2014, 263–264.)

MUSIIKKI 3.Ik

Musiikin tavoitteet, tavoitetarkennukset, sisältötarkennukset paikallisine painotuksineen ja laaja-alainen osaaminen

Tavoitteiden rakenne: **opettajan toiminta** + **oppilaan toiminta** + **asiat tai ilmiöt, joiden parissa työskennellään**

Opetuksen tavoitteet		Tavoitetarkennukset	Sisältötarkennukset ja paikalliset painotukset	Laaja-alainen osaaminen
Osallisuus	T1 rohkaista oppilasta osallistumaan yhteismusisointiin ja rakentamaan myönteistä yhteishenkeä yhteisössään	S1 - Ohjataan ja rohkaistaan oppilasta toimimaan aktiivisena ryhmän jäsenenä. - Ohjataan oppilasta omalla toiminnallaan rakentamaan myönteistä yhteishenkeä yhteisössä.		Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2) - Vuorovaikutusta, yhteistyötä ja hyvää käytöstä harjoitellaan monipuolisesti ja innostavasti - Kehitetään empatiakykyä Työelämätaidot ja yrittäjyys (L6) - Vastuu omasta tekemisestä, harjoitellaan projektien toteuttamista ryhmissä Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen (L7) - Ryhmätyötaitojen kehittäminen, omien valintojen vaikutuksen ymmärtäminen lähiyhteisölle
	T2 ohjata oppilasta luontevaan äänenkäyttöön ja laulamiseen sekä kehittämään keho-, rytm-, melodia- ja sointusoittimien soittotaitoaan musisoivan ryhmän jäsenenä	S1 - Ohjataan ja rohkaistaan oppilasta luontevaan ja terveeseen äänenkäyttöön. - Ohjataan oppilasta kehittämään keho-, rytm-, melodia- ja sointusoittimien soittotaitoaan. S4 - Valitaan yhdessä oppilaan kanssa lapsen ikätasolle sopivaa laulu- ja soitto-ohjelmistoa.		Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2) - Omien kulttuuristen juurien tiedostaminen ja arvostaminen, erilaisten ilmaisutapojen kokeilu, tekemisen ja ilmaisun ilo
Musiikilliset tiedot ja taidot sekä luova tuottaminen	T3 kannustaa oppilasta keholliseen musiikin, kuvien, tarinoiden ja tunnetilojen ilmaisuun kokonaisvaltaisesti liikkuen	S1 - Ohjataan oppilasta kuuntelemaan ja ilmaisemaan kuuntelukokemustaan liikkuen.		Ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1) - Mielikuvituksen, keksimisen ja toiminnallisuuden harjoittelu sekä luovien ratkaisujen käyttäminen Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2) - Erilaisten ilmaisutapojen kokeilu, tekemisen ja ilmaisun ilo

		S3 - Kannustetaan oppilasta tunnistamaan musiikin herättämiä tunnetiloja sekä ilmaisemaan niitä liikkuen.		
	T4 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia ääniympäristön ja musiikin elämykselliseen kuunteluun sekä ohjata häntä jäsentämään kuulemaansa sekä kertomaan siitä	S3 - Tarjotaan oppilaalle mahdollisuuksia elämykselliseen kuunteluun sekä ohjataan oppilasta jäsentämään ja kertomaan kuulemastaan.	- Prokofjev: Pekka ja susi	Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2) - Omien kulttuuristen juurien tiedostaminen ja arvostaminen
	T5 rohkaista oppilasta improvisoimaan sekä suunnittelemaan ja toteuttamaan pienimuotoisia sävellyksiä tai monitaiteellisia kokonaisuuksia eri keinoin ja myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen	S 1 - Ohjataan oppilasta keksimään, suunnittelemaan ja toteuttamaan omia sävellyksiä yksin ja ryhmässä. - Tallennetaan tuotoksia eri tavoin esim. koulun omaa teknologiaa käyttäen, kuvataiteen tai liikunnan keinoin.		- Ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1) - Rohkaistaan oppilasta luoviin ratkaisuihin, kuvittelukyvyyn käyttöön - Vertaisoppiminen pari- ja ryhmätyöskentelyn avulla Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2) - Erilaisten ilmaisutapojen kokeilu, tekemisen ja ilmaisun ilo Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (L5) - Erilaisten tvt- laitteiden ja ohjelmistojen käyttö koulun laitteistosta riippuen, tekijänoikeuksien peruseriaatteiden tunteminen Työelämätaidot ja yrittäjyys (L6) - Omien vahvuuksien tunnistaminen, työn loppuun saattaminen sisukkaasti, oman työn arvostus
Kulttuurinen ymmärrys ja monilukutaito	T6 ohjata oppilasta tarkastelemaan musiikillisia kokemuksiaan ja musiikillisen maailman esteettistä, kulttuurista ja historiallista monimuotoisuutta	S3 - Ohjataan oppilasta tutustumaan maailman musiikkiin tarkastellen sen monimuotoisuutta. - Ohjataan oppilasta ilmaisemaan maailman musiikin herättämiä kokemuksiaan monipuolisin keinoin.		Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2) - Kulttuuriperinnön tunteminen ja arvostaminen, osallistuminen uuden kulttuurin luomiseen
	T7 ohjata oppilasta ymmärtämään musiikkikäsitteitä ja musiikin merkintätapojen periaatteita	S2 - Ohjataan oppilasta ymmärtämään laulamisen ja soit-		Monilukutaito (L4) - Musiikin kielen tulkitseminen, tuottaminen ja arvioiminen

	teita musisoinnin yhteydessä	tamisen kautta tapoja merkitä musiikkia tutustumalla sointumerkintöihin.		
Hyvinvointi ja turvallisuus musiikissa	T8 ohjata oppilasta tunnistamaan musiikin vaikutuksia hyvinvointiin sekä huolehtimaan musisointi- ja ääniympäristön turvallisuudesta	S1 - Ohjataan oppilasta vastuulliseen instrumentin käyttöön sekä tuottamaan musiikkia huomioiden turvallisen desibelitason. S3 - Ohjataan oppilasta ymmärtämään musiikin merkityksen omalla hyvinvoinnille.		Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (L3) - Vastuu oppimisympäristön siisteydestä, viihtyvyydestä ja ilmapiiristä - Musiikkiluokan sääntöjen ja toimintatapojen laadinta ja kehittäminen - Tunnetaitojen ja sosiaalisten taitojen kehittäminen
Oppimaan oppiminen musiikissa	T9 ohjata oppilasta kehittämään musiikillista osaamistaan harjoittelun avulla, osallistumaan tavoitteiden asettamiseen ja arvioimaan edistymistään suhteessa tavoitteisiin	S1 Ohjataan oppilasta ymmärtämään harjoittelun merkityksen musiikillisen tavoitteen saavuttamiseksi ja arvioimaan omaa edistymistään.		Ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1) - Omien luontevien oppimistapojen tunnistaminen, työn suunnittelu ja edistymisen arviointi

MUSIIKKI 4.Ik

Musiikin tavoitteet, tavoitetarkennukset, sisältötarkennukset paikallisine painotuksineen ja laaja-alainen osaaminen

Tavoitteiden rakenne: **opettajan toiminta** + **oppilaan toiminta** + **asiat tai ilmiöt, joiden parissa työskennellään**

Opetuksen tavoitteet		Tavoitetarkennukset	Sisältötarkennukset ja paikalliset painotukset	Laaja-alainen osaaminen
Osallisuus	T1 rohkaista oppilasta osallistumaan yhteismusisointiin ja rakentamaan myönteistä yhteishenkeä yhteisössään	S1 - Ohjataan ja rohkaistaan oppilasta toimimaan aktiivisena ryhmän jäsenenä. - Ohjataan oppilasta omalla toiminnallaan rakentamaan myönteistä yhteishenkeä yhteisössä.		Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2) - Vuorovaikutusta, yhteistyötä ja hyvää käytöstä harjoitellaan monipuolisesti ja innostavasti - Kehitetään empatiakykyä Työelämätaidot ja yrittäjyys (L6) - Vastuu omasta tekemisestä, harjoitellaan projektien toteuttamista ryhmissä. Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen (L7) - Ryhmätyötaitojen kehittäminen, omien valintojen vaikutuksen ymmärtäminen lähiyhteisölle
	T2 ohjata oppilasta luontevaan äänenkäyttöön ja laulamiseen sekä kehittämään keho-, rytm-, melodia- ja sointusoittimien soittotaitoaan musisoivan ryhmän jäsenenä	S1 - Ohjataan ja rohkaistaan oppilasta luontevaan ja terveeseen äänenkäyttöön. - Ohjataan oppilasta kehittämään keho-, rytm-, melodia- ja sointusoittimien soittotaitoaan. S4 - Valitaan yhdessä oppilaan kanssa lapsen ikätasolle sopivaa laulu- ja soitto-ohjelmistoa.		Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2) - Omien kulttuuristen juurien tiedostaminen ja arvostaminen, erilaisten ilmaisutapojen kokeilu, tekemisen ja ilmaisun ilo
Musiikilliset tiedot ja taidot sekä luova tuottaminen	T3 kannustaa oppilasta keholliseen musiikin, kuvien, tarinoiden ja tunnetilojen ilmaisuun kokonaisvaltaisesti liikkuen	S1 - Ohjataan oppilasta kuuntelemaan ja ilmaisemaan kuuntelukokemustaan liikkuen.		Ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1) - Mielikuvituksen, keksimisen ja toiminnallisuuden harjoittelu sekä luovien ratkaisujen käyttäminen Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2) - Erilaisten ilmaisutapojen kokeilu, tekemisen ja ilmaisun ilo

		S3 - Kannustetaan oppilasta tunnistamaan musiikin herättämiä tunnetiloja sekä ilmaisemaan niitä liikkuen.		
	T4 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia ääniympäristön ja musiikin elämykselliseen kuunteluun sekä ohjata häntä jäsentämään kuulemaansa sekä kertomaan siitä	S3 - Tarjotaan oppilaalle mahdollisuuksia elämykselliseen kuunteluun sekä ohjataan oppilasta jäsentämään ja kertomaan kuulemastaan.	- Edvard Grieg: Peer Gynt - Saimaa-aiheiset laulut	Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2) - Omien kulttuuristen juurien tiedostaminen ja arvostaminen
	T5 rohkaista oppilasta improvisoimaan sekä suunnittelemaan ja toteuttamaan pienimuotoisia sävellyksiä tai monitaiteellisia kokonaisuuksia eri keinoin ja myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen	S 1 - Ohjataan oppilasta keksimään, suunnittelemaan ja toteuttamaan omia sävellyksiä yksin ja ryhmässä. - Tallennetaan tuotoksia eri tavoin esim. koulun omaa teknologiaa käyttäen, kuvataiteen tai liikunnan keinoin.		Ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1) - Rohkaistaan oppilasta luoviin ratkaisuihin, kuvittelukyvyyn käyttöön - Vertaisoppiminen pari- ja ryhmätyöskentelyn avulla Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2) - Erilaisten ilmaisutapojen kokeilu, tekemisen ja ilmaisun ilo Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (L5) - Erilaisten tv- laitteiden ja ohjelmistojen käyttö koulun laitteistosta riippuen, tekijänoikeuksien perusperiaatteiden tunteminen Työelämätaidot ja yrittäjyys (L6) - Omien vahvuuksien tunnistaminen, työn loppuun saattaminen sisukkaasti, oman työn arvostus
Kulttuurinen ymmärrys ja monilukutaito	T6 ohjata oppilasta tarkastelemaan musiikillisia kokemuksiaan ja musiikillisen maailman esteettistä, kulttuurista ja historiallista monimuotoisuutta	S3 - Ohjataan oppilasta tutustumaan maailman musiikkiin tarkastellen sen monimuotoisuutta. - Ohjataan oppilasta ilmaisemaan maailman musiikin herättämiä kokemuksiaan monipuolisin keinoin.		Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2) - Kulttuuriperinnön tunteminen ja arvostaminen, osallistuminen uuden kulttuurin luomiseen
	T7 ohjata oppilasta ymmärtämään musiikkikäsitteitä ja musiikin merkintätapojen periaatteita musisoinnin yhteydessä	S2 - Ohjataan oppilasta ymmärtämään laulamisen ja soittamisen kautta tapoja mer-		Monilukutaito (L4) - Musiikin kielen tulkitseminen, tuottaminen ja arvioiminen

		kitä musiikkia tutustumalla sointumerkintöihin.		
Hyvinvointi ja turvallisuus musiikissa	T8 ohjata oppilasta tunnistamaan musiikin vaikutuksia hyvinvointiin sekä huolehtimaan musisointi- ja ääniympäristön turvallisuudesta	S1 - Ohjataan oppilasta vastuulliseen instrumentin käyttöön sekä tuottamaan musiikkia huomioiden turvallisen desibelitason. S3 - Ohjataan oppilasta ymmärtämään musiikin merkityksen omalla hyvinvoinnille.		Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (L3) - Vastuu oppimisympäristön siisteydestä, viihtyvyydestä ja ilmapiiristä - Musiikkiluokan sääntöjen ja toimintatapojen laadinta ja kehittäminen - Tunnetaitojen ja sosiaalisten taitojen kehittäminen
Oppimaan oppiminen musiikissa	T9 ohjata oppilasta kehittämään musiikillista osaamistaan harjoittelun avulla, osallistumaan tavoitteiden asettamiseen ja arvioimaan edistymistään suhteessa tavoitteisiin	S1 Ohjataan oppilasta ymmärtämään harjoittelun merkityksen musiikillisen tavoitteen saavuttamiseksi ja arvioimaan omaa edistymistään.		Ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1) - Omien luontevien oppimistapojen tunnistaminen, työn suunnittelu ja edistymisen arviointi

MUSIIKKI 5.Ik

Musiikin tavoitteet, tavoitetarkennukset, sisältötarkennukset paikallisine painotuksineen ja laaja-alainen osaaminen

Tavoitteiden rakenne: **opettajan toiminta** + **oppilaan toiminta** + **asiat tai ilmiöt, joiden parissa työskennellään**

Opetuksen tavoitteet		Tavoitetarkennukset	Sisältötarkennukset ja paikalliset painotukset	Laaja-alainen osaaminen
Osallisuus	T1 rohkaista oppilasta osallistumaan yhteismusisointiin ja rakentamaan myönteistä yhteishenkeä yhteisössään	S1 - Ohjataan ja rohkaistaan oppilasta toimimaan aktiivisena ryhmän jäsenenä. - Ohjataan oppilasta omalla toiminnallaan rakentamaan myönteistä yhteishenkeä yhteisössä.		Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2) - Vuorovaikutusta, yhteistyötä ja hyvää käytöstä harjoitellaan monipuolisesti ja innostavasti. - Kehitetään empatiakykyä Työelämätaidot ja yrittäjyys (L6) - Vastuu omasta tekemisestä, harjoitellaan projektien toteuttamista ryhmissä Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen (L7) - Ryhmätyötaitojen kehittäminen, omien valintojen vaikutuksen ymmärtäminen lähiyhteisölle
	T2 ohjata oppilasta luontevaan äänenkäyttöön ja laulamiseen sekä kehittämään keho-, rytm-, melodia- ja sointusoittimien soittotaitoaan musisoivan ryhmän jäsenenä	S1 - Ohjataan ja rohkaistaan oppilasta luontevaan ja terveeseen äänenkäyttöön. - Ohjataan oppilasta kehittämään keho-, rytm-, melodia- ja sointusoittimien soittotaitoaan. S4 - Valitaan yhdessä oppilaan kanssa lapsen ikätasolle sopivaa laulu- ja soitto-ohjelmistoa.		Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2) - Omien kulttuuristen juurien tiedostaminen ja arvostaminen, erilaisten ilmaisutapojen kokeilu, tekemisen ja ilmaisun ilo
Musiikilliset tiedot ja taidot sekä luova tuottaminen	T3 kannustaa oppilasta keholliseen musiikin, kuvien, tarinoiden ja tunnetilojen ilmaisuun kokonaisvaltaisesti liikkuen	S1 - Ohjataan oppilasta kuuntelemaan ja ilmaisemaan kuuntelukokemustaan liikkuen.		Ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1) - Mielikuvituksen, keksimisen ja toiminnallisuuden harjoittelu sekä luovien ratkaisujen käyttäminen Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2) - Erilaisten ilmaisutapojen kokeilu, tekemisen ja ilmaisun ilo

		S3 - Kannustetaan oppilasta tunnistamaan musiikin herättämiä tunnetiloja sekä ilmaisemaan niitä liikkuen.		
	T4 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia ääniympäristön ja musiikin elämykselliseen kuunteluun sekä ohjata häntä jäsentämään kuulemaansa sekä kertomaan siitä	S3 - Tarjotaan oppilaalle mahdollisuuksia elämykselliseen kuunteluun sekä ohjataan oppilasta jäsentämään ja kertomaan kuulemastaan.	- Bedrich Smetana: Moldau - Vierailu nuorisotilan bänditiloihin	Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2) - Omien kulttuuristen juurien tiedostaminen ja arvostaminen
	T5 rohkaista oppilasta improvisoimaan sekä suunnittelemaan ja toteuttamaan pienimuotoisia sävellyksiä tai monitaiteellisia kokonaisuuksia eri keinoin ja myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen	S1 - Ohjataan oppilasta keksimään, suunnittelemaan ja toteuttamaan omia sävellyksiä yksin ja ryhmässä. - Tallennetaan tuotoksia eri tavoin esim. koulun omaa teknologiaa käyttäen, kuvataiteen tai liikunnan keinoin.		Ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1) - Rohkaistaan oppilasta luoviin ratkaisuihin, kuvittelukyvyyn käyttöön - Vertaisoppiminen pari- ja ryhmätyöskentelyn avulla Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2) - Erilaisten ilmaisutapojen kokeilu, tekemisen ja ilmaisun ilo Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (L5) - Erilaisten tv-laitteiden ja ohjelmistojen käyttö koulun laitteistosta riippuen, tekijänoikeuksien peruseräiden tunteminen Työelämätaidot ja yrittäjyys (L6) - Omien vahvuuksien tunnistaminen, työn loppuun saattaminen sisukkaasti, oman työn arvostus
Kulttuurinen ymmärrys ja monilukutaito	T6 ohjata oppilasta tarkastelemaan musiikillisia kokemuksiaan ja musiikillisen maailman esteettistä, kulttuurista ja historiallista monimuotoisuutta	S3 - Ohjataan oppilasta tutustumaan maailman musiikkiin tarkastellen sen monimuotoisuutta. - Ohjataan oppilasta ilmaisemaan maailman musiikin herättämiä kokemuksiaan monipuolisin keinoin.		Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2) - Kulttuuriperinnön tunteminen ja arvostaminen, osallistuminen uuden kulttuurin luomiseen
	T7 ohjata oppilasta ymmärtämään musiikkikäsitteitä ja musiikin merkintätapojen periaatteita	S2 - Ohjataan oppilasta ymmärtämään laulamisen ja soit-		Monilukutaito (L4) - Musiikin kielen tulkitseminen, tuottaminen ja arvioiminen

	teita musisoinnin yhteydessä	tamisen kautta tapoja merkitä musiikkia tutustumalla sointumerkintöihin.		
Hyvinvointi ja turvallisuus musiikissa	T8 ohjata oppilasta tunnistamaan musiikin vaikutuksia hyvinvointiin sekä huolehtimaan musisointi- ja ääniympäristön turvallisuudesta	S1 - Ohjataan oppilasta vastuulliseen instrumentin käyttöön sekä tuottamaan musiikkia huomioiden turvallisen desibelitason. S3 - Ohjataan oppilasta ymmärtämään musiikin merkityksen omalla hyvinvoinnille.		Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (L3) - Vastuu oppimisympäristön siisteydestä, viihtyvyydestä ja ilmapiiristä - Musiikkiluokan sääntöjen ja toimintatapojen laadinta ja kehittäminen - Tunnetaitojen ja sosiaalisten taitojen kehittäminen
Oppimaan oppiminen musiikissa	T9 ohjata oppilasta kehittämään musiikillista osaamistaan harjoittelun avulla, osallistumaan tavoitteiden asettamiseen ja arvioimaan edistymistään suhteessa tavoitteisiin.	S1 - Ohjataan oppilasta ymmärtämään harjoittelun merkityksen musiikillisen tavoitteen saavuttamiseksi ja arvioimaan omaa edistymistään.		Ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1) - Omien luontevien oppimistapojen tunnistaminen, työn suunnittelu ja edistymisen arviointi

MUSIIKKI 6.Ik

Musiikin tavoitteet, tavoitetarkennukset, sisältötarkennukset paikallisine painotuksineen ja laaja-alainen osaaminen

Tavoitteiden rakenne: **opettajan toiminta** + **oppilaan toiminta** + **asiat tai ilmiöt, joiden parissa työskennellään**

Opetuksen tavoitteet		Tavoitetarkennukset	Sisältötarkennukset ja paikalliset painotukset	Laaja-alainen osaaminen
Osallisuus	T1 rohkaista oppilasta osallistumaan yhteismusisointiin ja rakentamaan myönteistä yhteishenkeä yhteisössään	S1 - Ohjataan ja rohkaistaan oppilasta toimimaan aktiivisena ryhmän jäsenenä. - Ohjataan oppilasta omalla toiminnallaan rakentamaan myönteistä yhteishenkeä yhteisössä.		Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2) - Vuorovaikutusta, yhteistyötä ja hyvää käytöstä harjoitellaan monipuolisesti ja innostavasti - Kehitetään empatiakykyä Työelämätaidot ja yrittäjyys (L6) - Vastuu omasta tekemisestä, harjoitellaan projektien toteuttamista ryhmissä Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen (L7) - Ryhmätyötaitojen kehittäminen, omien valintojen vaikutuksen ymmärtäminen lähiyhteisölle
	T2 ohjata oppilasta luontevaan äänenkäyttöön ja laulamiseen sekä kehittämään keho-, rytm-, melodia- ja sointusoittimien soittotaitoaan musisoivan ryhmän jäsenenä	S1 - Ohjataan ja rohkaistaan oppilasta luontevaan ja terveeseen äänenkäyttöön. - Ohjataan oppilasta kehittämään keho-, rytm-, melodia- ja sointusoittimien soittotaitoaan. S4 - Valitaan yhdessä oppilaan kanssa lapsen ikätasolle sopivaa laulu- ja soitto-ohjelmistoa.		Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2) - Omien kulttuuristen juurien tiedostaminen ja arvostaminen, erilaisten ilmaisutapojen kokeilu, tekemisen ja ilmaisun ilo
Musiikilliset tiedot ja taidot sekä luova tuottaminen	T3 kannustaa oppilasta keholliseen musiikin, kuvien, tarinoiden ja tunnetilojen ilmaisuun kokonaisvaltaisesti liikkuen	S1 - Ohjataan oppilasta kuuntelemaan ja ilmaisemaan kuuntelukokemustaan liikkuen.		Ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1) - Mielikuvituksen, keksimisen ja toiminnallisuuden harjoittelu sekä luovien ratkaisujen käyttäminen Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2) - Erilaisten ilmaisutapojen kokeilu, tekemisen ja ilmaisun ilo

		S3 - Kannustetaan oppilasta tunnistamaan musiikin herättämiä tunnetiloja sekä ilmaisemaan niitä liikkuen.		
	T4 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia ääniympäristön ja musiikin elämykselliseen kuunteluun sekä ohjata häntä jäsentämään kuulemaansa sekä kertomaan siitä	S3 - Tarjotaan oppilaalle mahdollisuuksia elämykselliseen kuunteluun sekä ohjataan oppilasta jäsentämään ja kertomaan kuulemastaan.	- Nikolai Rimski-Korsakov: Scheherazade	Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2) - Omien kulttuuristen juurien tiedostaminen ja arvostaminen
	T5 rohkaista oppilasta improvisoimaan sekä suunnittelemaan ja toteuttamaan pienimuotoisia sävellyksiä tai monitaiteellisia kokonaisuuksia eri keinoin ja myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen	S1 - Ohjataan oppilasta keksimään, suunnittelemaan ja toteuttamaan omia sävellyksiä yksin ja ryhmässä. - Tallennetaan tuotoksia eri tavoin esim. koulun omaa teknologiaa käyttäen, kuvataiteen tai liikunnan keinoin.		Ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1) - Rohkaistaan oppilasta luoviin ratkaisuihin, kuvittelukyvyyn käyttöön - Vertaisoppiminen pari- ja ryhmätyöskentelyn avulla Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2) - Erilaisten ilmaisutapojen kokeilu, tekemisen ja ilmaisun ilo Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (L5) - Erilaisten tv-laitteiden ja ohjelmistojen käyttö koulun laitteistosta riippuen, tekijänoikeuksien peruseriaatteiden tunteminen Työelämätaidot ja yrittäjyys (L6) - Omien vahvuuksien tunnistaminen, työn loppuun saattaminen sisukkaasti, oman työn arvostus
Kulttuurinen ymmärrys ja monilukutaito	T6 ohjata oppilasta tarkastelemaan musiikillisia kokemuksiaan ja musiikillisen maailman esteettistä, kulttuurista ja historiallista monimuotoisuutta	S3 - Ohjataan oppilasta tutustumaan maailman musiikkiin tarkastellen sen monimuotoisuutta. - Ohjataan oppilasta ilmaisemaan maailman musiikin herättämiä kokemuksiaan monipuolisin keinoin.	- Länsimaisen taidemusiikin aikakaudet	Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2) - Kulttuuriperinnön tunteminen ja arvostaminen, osallistuminen uuden kulttuurin luomiseen
	T7 ohjata oppilasta ymmärtämään musiikkikäsitteitä ja musiikin merkintätapojen periaatteita	S2 - Ohjataan oppilasta ymmärtämään laulamisen ja soit-		Monilukutaito (L4) - Musiikin kielen tulkitseminen, tuottaminen ja arvioiminen

	teita musisoinnin yhteydessä	tamisen kautta tapoja merkitä musiikkia tutustumalla sointumerkintöihin.		
Hyvinvointi ja turvallisuus musiikissa	T8 ohjata oppilasta tunnistamaan musiikin vaikutuksia hyvinvointiin sekä huolehtimaan musisointi- ja ääniympäristön turvallisuudesta	S1 - Ohjataan oppilasta vastuulliseen instrumentin käyttöön sekä tuottamaan musiikkia huomioiden turvallisen desibelitason. S3 - Ohjataan oppilasta ymmärtämään musiikin merkityksen omalle hyvinvoinnille.		Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (L3) - Vastuu oppimisympäristön siisteydestä, viihtyvyydestä ja ilmapiiristä - Musiikkiluokan sääntöjen ja toimintatapojen laadinta ja kehittäminen - Tunnetaitojen ja sosiaalisten taitojen kehittäminen
Oppimaan oppiminen musiikissa	T9 ohjata oppilasta kehittämään musiikillista osaamistaan harjoittelun avulla, osallistumaan tavoitteiden asettamiseen ja arvioimaan edistymistään suhteessa tavoitteisiin	S1 - Ohjataan oppilasta ymmärtämään harjoittelun merkityksen musiikillisen tavoitteen saavuttamiseksi ja arvioimaan omaa edistymistään.		Ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1) - Omien luontevien oppimistapojen tunnistaminen, työn suunnittelu ja edistymisen arviointi

Musiikin oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät tavoitteet vuosiluokilla 3-6

”Tavoitteena on luoda pedagogisesti monipuolinen ja joustava musiikin opiskelukokonaisuus, joissa erilaiset musiikilliset työtavat ja vuorovaikutustilanteet sekä yhteismusiointi ja muu musiikillinen yhteistoiminta on mahdollista jokaiselle oppilaalle. Oppimisen ilo, luovaan ajatteluun rohkaiseva ennakkoluuloton ilmapiiri sekä myönteiset musiikkikokemukset ja -elämykset innostavat oppilaita kehittämään musiikillisia taitojaan. Opetustilanteissa luodaan mahdollisuuksia tieto- ja viestintäteknologian käyttöön musiikillisessa toiminnassa. Opetuksessa hyödynnetään taide- ja kulttuurilaitosten sekä muiden yhteistyötahojen tarjoamia mahdollisuuksia.” (OPS 2014, 264–265.)

Musiikin erilaiset työtavat asettavat opetustilalle ja oppimisympäristölle muusta koulutyöstä poikkeavia vaatimuksia. Tilan on oltava muunneltavissa saman tunnin aikana avoimesta tilasta erilaisiin ryhmäjärjestelyihin. Oppimisympäristön on oltava kannustava, toiminnallinen ja omatoimisuutta tukeva. Fyysisenä ympäristönä toimii koulurakennus kaikkine tiloineen mukaan lukien ulkotilat. Musiikin luokan varustelu on mahdollisimman monipuolista; musiikkiluokassa on oltava piano, säestyssoittimia, bändisoittimia, perkussioita, äänentoisto- ja av-laitteet sekä musiikin tallennukseen, dokumentointiin ja editointiin tarvittavaa laitteistoa.

Ohjaus, eriyttäminen ja tuki musiikissa vuosiluokilla 3-6

”Musiikin opetuksessa ja työskentelyn suunnittelussa otetaan huomioon oppilaiden erilaiset tarpeet, aikaisempi oppiminen ja kiinnostuksen kohteet. Niiden pohjalta tehdään muun muassa työtapoja, opetusvälineiden käyttöä ja ryhmätyöskentelyä koskevat ratkaisut niin, että myös oppilaita kuullaan. Ratkaisuilla luodaan oppimista edistäviä yhteismusiointin tilanteita sekä vahvistetaan jokaisen oppilaan opiskelutaitoja ja oma-aloitteisuutta.” (OPS 2014, 265.)

Opettaja ottaa suunnittelussaan huomioon oppilaiden tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Tarvittaessa koulun avustajia käytetään apuna ryhmän eriyttämisessä ja toiminnan monipuolistamisessa.

Oppilaan oppimisen arviointi musiikissa vuosiluokilla 3-6

”Musiikin opetuksessa oppilaat tarvitsevat ohjaavaa ja rohkaisevaa palautetta erityisesti yhteistoiminnan ja musiikillisten taitojen harjoittelemisessa. Palaute ohjaa jokaista oppilasta hahmottamaan musiikkia ja musiikkikäsitteitä sekä kehittämään toimintaansa ryhmän jäsenenä suhteessa soivaan musiikilliseen kokonaisuuteen.

Antaessaan musiikin sanallista arviota tai arvosanaa opettaja arvioi oppilaan osaamista suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Määritellesään osaamisen tasoa 6. vuosiluokan lukuvuositodistusta varten opettaja käyttää musiikin valtakunnallisia arviointikriteereitä. Opinnoissa edistymisen kannalta on keskeistä seurata erityisesti oppilaan yhteismusiointitaitojen, käsitteellisen ajattelun ja oppimaan oppimisen taitojen kehittymistä.” (OPS 2014, 265.)

Tavoitteet	Arvioinnin kohteet	Arvosanan kahdeksan (8)/ hyvä osaaminen
Osallisuus		
T1 rohkaista oppilasta osallistumaan yhteismusiointiin ja rakentamaan myönteistä yhteishenkeä yhteisössään	- Musiikilliset yhteistyö-taidot	- Oppilas ottaa huomioon ryhmän muut jäsenet yhteismusiointinnissa.

Musiikilliset tiedot ja taidot sekä luova tuottaminen		
T2 ohjata oppilasta luontevaan äänenkäyttöön ja laulamiseen sekä kehittämään keho-, rytm-, melodia- ja sointu-soittimien soittotaitoaan musisoivan ryhmän jäsenenä	- Laulaminen ja soittaminen ryhmän jäsenenä	- Oppilas osallistuu yhteislauluun ja -soittoon pyrkien sovittamaan osuutensa osaksi musiikillista kokonaisuutta.
T3 kannustaa oppilasta keholliseen musiikin, kuvien, tarinoiden ja tunnetilojen ilmaisuun kokonaisvaltaisesti liikkuen	- Musiikki-liikunta	- Oppilas liikkuu musiikin mukaan ja käyttää kehoaan musiikilliseen ilmaisuun.
T4 tarjota oppilaalle mahdollisuuksia ääniympäristön ja musiikin elämykselliseen kuunteluun sekä ohjata häntä jäsentämään kuulemaansa sekä kertomaan siitä	- Musiikin kuuntelu	- Oppilas kuuntelee keskittyneesti musiikkia ja esittää näkemyksiään kuulemastaan.
T5 rohkaista oppilasta improvisoimaan sekä suunnittelemaan ja toteuttamaan pienimuotoisia sävellyksiä tai monitaiteellisia kokonaisuuksia eri keinoin ja myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen	- Luovan musiikillisen ajattelun ilmaiseminen eri keinoin	- Oppilas keksii omia ratkaisuja käyttäen ääntä, musiikkia, kuvaa tai muita ilmaisutapoja ja osaa tarvittaessa ohjatusti hyödyntää musiikkiteknologian tarjoamia mahdollisuuksia.
Kulttuurinen ymmärrys ja monilukutaito		
T6 ohjata oppilasta tarkastelemaan musiikillisia kokemuksiaan ja musiikillisen maailman esteettistä, kulttuurista ja historiallista monimuotoisuutta	- Musiikin merkitysten havainnointi	- Oppilas esittää näkemyksiä musiikilliseen toimintaan liittyvistä havainnoistaan ja kokemuksistaan.
T7 ohjata oppilasta ymmärtämään musiikkikäsitteitä ja musiikin merkintätapojen periaatteita musisoinnin yhteydessä	- Musiikin merkintä-tapojen ymmärtäminen	- Oppilas toimii opiskeltujen musiikillisten merkintöjen mukaisesti musisoinnin yhteydessä.

Hyvinvointi ja turvallisuus musiikissa		
T8 ohjata oppilasta tunnistamaan musiikin vaikutuksia hyvinvointiin sekä huolehtimaan musisointi- ja ääniympäristön turvallisuudesta	- Välineiden ja laitteiden turvallinen käyttö	- Oppilas käyttää laitteita ja soittimia ottaen huomioon muun muassa äänen ja musiikin voimakkuuteen liittyvät tekijät.
Oppimaan oppiminen musiikissa		
T9 ohjata oppilasta kehittämään musiikillista osaamistaan harjoittelun avulla, osallistumaan tavoitteiden asettamiseen ja arvioimaan edistymistään suhteessa tavoitteisiin	- Oppimaan oppiminen ja työskentelytaidot	- Oppilas asettaa tavoitteen musiikillisen osaamisensa kehittämiseksi ja toimii tavoitteen mukaisesti yhteismusisoinnissa.

Oppilasta ohjataan alusta alkaen oman työskentelynsä arviointiin sekä yksilönä että ryhmän jäsenenä. On tärkeää, että oppilas näkee oman musiikillisen kehityksensä ja suhtautuu myönteisesti saamaansa palautteeseen. Arvioinnilla pyritään tukemaan oppilaan itsetuntoa ja antamaan oppilaalle valmiuksia nähdä realistisesti omat musiikilliset valmiutensa. Oppilasta kannustetaan myös toveriarviointiin ja kehittämään toimintaansa ryhmän jäsenenä.